

MARIJA KULIŠIĆ – IVANA VUKOVIĆ

MAJKA BOŽJA SNJEŽNA U PUČKOJ POBOŽNOSTI NA PODRUČJU KRIVOGA PUTA

Marija Kulišić – Ivana Vuković¹
Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
HR 10000 Zagreb

UDK: 232.931
398.3(497.5 Krivi Put)
Prethodno priopćenje
Ur.: 2004-12-31

U radu je prikazano vjerovanje u Majku Božju Snježnu kao dio pučke pobožnosti na području Krivog Puta kod Senja. Nakon dvokratnog i dvovrsnog istraživanja pokazalo se da je vjerovanje u Majku Božju Snježnu na navedenom području vrlo živa pojava te da ova svetica ima bitnu ulogu u oblikovanju identiteta krivoputske zajednice.

Uvod

Ovaj rad temelji se na podacima dobivenim tijekom dvokratnog istraživanja pojedinih izričaja pučke pobožnosti u selima i zaselcima na području Krivog Puta. Pučka pobožnost je izražavanje kršćanskoga vjerničkog odnosa prema Bogu koje se očituje u izvanliturgijskim i u neliturgijskim oblicima kršćanskoga bogoštovlja.^{2,3} Definicija potječe iz crkvenih krugova i u okviru šire shvaćenih teoloških znanosti u potpunosti je uporabiva. No, etnolog ne može polaziti s aksioma kršćanske (rimokatoličke) teologije jer postoji,

¹ Autorice su studentice IV. god, na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

² F. E. HOŠKO, 2001, 383.

³ No, s obzirom na to da smo radili na području katoličke vjeroispovijesti, preuzeli smo tu definiciju. Nama se takva čini uporabljivom.

primjerice, i muslimanska pučka pobožnost, koja ne "izražava kršćanski vjernički odnos", itd. Oblici pučke pobožnosti raznovrsni su: razni postovi, hodočašće, klečanje, ophođenje, procesije, dodirivanje svetih likova ili predmeta, paljenje svijeća, moljenje krunice, bratovštine, zavjeti i zavjetni darovi i dr.⁴

Istraživanje izričaja pučke pobožnosti na području Krivoga Puta provedeno je u sklopu znanstvenog projekta *Identitet i etnogeneza primorskih Bunjevaca*⁵ u dva navrata. U prvome dijelu istraživanja, u svibnju 2004., općenito su se istraživala vjerovanja u svece zaštitnike tehnikom polustrukturiranog intervjua. Kazivači su uglavnom govorili o svom osobnom štovanju svetaca zaštitnika, u kojemu, kako se pokazalo, dominantnu ulogu ima lokalna zaštitnica Majka Božja Snježna.⁶ Njoj u čast je 1856. u Podbilu podignuta crkva, a slavi se 5. kolovoza. Osim glavnog oltara posvećenog toj svetici, u crkvi se nalazi i njezin kip. Iz prvoga dijela istraživanja nastao je poticaj, kao i potreba za daljnjim bavljenjem tim specifičnim dijelom pučke pobožnosti na području Krivoga Puta – vjerovanjem u Majku Božju Snježnu. Na sreću, pružila nam se mogućnost da prisustvujemo proslavi njezina blagdana godine 2004. u ulozi "sudjelujućih promatrača".⁷ Stoga je ovaj rad rezultat dvovrsnog pristupa istraživanju navedene teme. S jedne strane koriste se podatci dobiveni putem kazivanja o Majci Božjoj Snježnoj i obilježavanju blagdana, a s druge podatci koji su rezultat našeg prisustvovanja blagdanu Majke Božje Snježne godine 2004. Sukladno tome, dobivene podatke prikazat ćemo u dvije cjeline. Tamo gdje je to moguće, rezultate obaju dijelova istraživanja komparirat ćemo, prikazati cjelovito, a u drugome ćemo dijelu detaljno opisati sam događaj proslave blagdana. Iako nije moguće u potpunosti komparirati dobivene podatke, ta su dva različita pristupa istraživanju iste teme pridonijela boljem uvidu u fenomen vjerovanja u Majku Božju Snježnu i njegovu dubljem razumijevanju.

Na samome početku željele bismo ukazati na neke poteškoće koje su se pojavile u oblikovanju ovoga rada. Vjerovanje je samo po sebi složen fenomen,

⁴ W. A. CHRISTIAN 1989, 120; F. E. HOŠKO, 2001, 383; J. JUKIĆ, 1988, 81.

⁵ Voditeljica projekta je dr. sc. Milana Černelić, docentica pri Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

⁶ Svi podatci kojima se služimo u ovome radu, a koji se odnose na istraživanje u svibnju 2004. godine, nalaze se u transkriptu razgovora koje su s kazivačima vodile Marijana Belaj i Ivana Vuković. Transkript je pohranjen pri Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

⁷ Podaci prikupljeni u kolovozu 2004., nalaze se u sintezi našega istraživanja, transkriptu razgovora s kazivačima i na videozapisu koji su pohranjeni pri Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

poglavito stoga što se temelji na osobnom iskustvu. Ono uključuje materijalno i nematerijalno, odnosno vidljivo i nevidljivo. Jedno osobno iskustvo uvijek je različito od nekoga drugog osobnog iskustva, pa je teško komparirati i sintetizirati takvu vrstu podataka. Vidljivi, odnosno manifestacijski elementi iskustva vjerovanja prikladniji su za takav pristup, no ne omogućuju razumijevanje cjelovitosti tog fenomena. Ono što nedostaje za potpuno shvaćanje, jest ono nemanifestacijsko, upravo unutarnje i individualno vjerovanje i vrjednovanje vjerskih praksi.

Trebalo bi ukazati na još jednu nedorečenost ovoga rada u potpunijem razumijevanju vjerovanja o Majci Božjoj Snježnoj. Ispitujući o njoj, kazivači su mahom govorili i o Majci Božjoj Krasnarskoj, ali često ih svjesno odvajajući u dva lika, koja kontinuirano supostoje. Primjer za to je navod kazivača iz Šojatskog Dolca prema kojemu se ljudi zbog bolesti više zavjetuju Majci Božjoj Krasnarskoj nego Majci Božjoj Snježnoj.⁸ Također, zabilježeno je i preklapanje tih dvaju likova i u svijesti kazivača, primjerice iz Veljuna: "A tobož da je tamo (misli na Krasno, op. a.) taj veći zbor, blagdan i da je baš to točno tamo gdje je Majka Božja prvi puta osvanula, ta Snježna. A ovdje kasnije, tu na Krivom Putu."⁹ Vjerovanje vezano za Majku Božju Krasnarsku nastojali smo ostaviti izvan ovog prikaza.

Podatci dobiveni iz kazivanja uglavnom se odnose na prošlost. Uz njih su izneseni i podatci dobiveni našim sudjelovanjem na proslavi blagdana Majke Božje Snježne 5. 8. 2004. u Podbilu, koji se odnose na sadašnjost. Osim toga, bitno je napomenuti da za pojedine izričaje pobožnosti nije navedeno vrijeme na koje se odnose, jer takvo određenje katkad nije bilo moguće. Primjerice, zavjeti kao izrazi pobožnosti mogu trajati vrlo dugo, a mnogi traju nepromijenjeni godinama, i do danas.

U razgovoru s kazivačima pokazalo se da je proslava blagdana Majke Božje Snježne doživjela promjene sukladne promjenama političkog okruženja. "Uvijek su vjerovali, samo se jedno vrijeme nije moglo i smjelo."¹⁰ Mnoga kazivanja, poput navedenoga, govore o zabrani proslave blagdana Majke Božje Snježne, a odnose se na vrijeme neposredno iza Drugog svjetskog rata.¹¹ No, osim takvih kazivanja postoje i kazivanja koja ukazuju na to da je, usprkos zabrani, postojao kontinuitet vjerovanja, ali i obilježavanja blagdana Majke Božje Snježne, a odnose se na isto to vrijeme.¹² Kazivanje iz Matića potvrđuje

⁸ Ivan Krmpotić *Šoparin*, Šojatski Dolac.

⁹ Milan Krmpotić *Zekonja*, Veljun.

¹⁰ Miroslava Filipaš, Podbilo.

¹¹ Primjerice: Stipe Prpić *Stipina*, Klaričevac; Ivan Tomljanović *Blitva*, Podbilo.

¹² Eleonora Prpić, Veljun; Ivan Tomljanović, Podbilo.

postojanje svojevrstne slobode: " ... niti je 'ko komu branija. Iako je bija komunizam ... 'Ko je ima želju, u crkvu je moga ić' kad je god 'tija'".¹³ Iako su dva navedena pogleda na to vrijeme na očigled oprečna, o njihovu supostojanju u istom vremenu svjedoči i sljedeće kazivanje: "Onda se poslije rata, iza 1950., više počelo ić' u crkvu. Baš kad se branilo."¹⁴ Unatoč tome što je ove godine kod kazivača prevladavao dojam da na proslavi blagdana ne će biti toliko sudionika kao posljednjih nekoliko godina,¹⁵ prema dvama kazivanjima broj ljudi koji dolaze proslaviti blagdan, povećao se od '90-ih godina dvadesetog stoljeća.¹⁶

Istaknule bismo da je proslava blagdana mijenjana ovisno ne samo o promjenama političkih već i ekonomskih uvjeta. "Onda poslije Drugog rata su se počeli zapošljavati po Senju, Rijeci... i tako iseljavati. Negdje od 1965., 1970. je počeo taj val iseljavanja, a to najviše zbog toga što nije bilo struje, uvedena je tek 1969. godine... Cesta je asfaltirana 1973. godine."¹⁷ Isti kazivač naveo je da je pilana, locirana par kilometara od Alana, zbog političkih razloga 1966. bila zatvorena, što je pridonijelo iseljavanju. Još je jedno sjećanje na takve uvjete bez struje i vode.¹⁸ Kazivanje iz Vrataruše potvrđuje utjecaj političkih i ekonomskih faktora na svakodnevni život ljudi tog kraja: "Bio je sistem da je sve ljude trebalo seliti odavde. Nisu davali struju, vodu, ništa."¹⁹ Iako bi se na prvi mah moglo razmišljati o negativnom utjecaju ekonomskih faktora i na posjećenost proslave blagdana, dugogodišnje iseljavanje rezultiralo je upravo suprotnim efektom. Naime, iseljeni Krivopučani sa svojim obiteljima nastoje upravo taj dan biti u Podbilu. Blagdan Majke Božje Snježne postao je dan okupljanja cijele zajednice i prigoda da se susretnu stalni i iseljeni stanovnici toga područja.

Struktura ovoga rada proizašla je iz okosnica koje su se same iskristalizirale tijekom istraživanja. Dok smo istraživali vjerovanja u svece zaštitnike kao dijela pučke pobožnosti, kazivači su u razgovorima sami izdvojili Majku Božju Snježnu kao sveticu koja je, kako je oni doživljavaju, svojstvena samo njima, stoga smo je uz ostalo promotrili i kroz važnost koju nosi u oblikovanju identiteta lokalne zajednice. Brojnim kazivanjima grupirale su se

¹³ Anka Prpić Tomljanović, Matiči.

¹⁴ Na žalost, jedini podatak o kazivaču je godina njegova rođenja, 1940. S njime smo pričali 5. 8. 2004. u lokalnoj gostionici u Podbilu.

¹⁵ Marija Tomljanović, Podbilo; Marija Tomljanović, Krivi Put; Marko Pavelić *Mijatina Grobar*, Podbilo.

¹⁶ Stipe Prpić *Stipina*, Klarićevac; Ivan Tomljanović *Blitva*, Podbilo.

¹⁷ Marko Pavelić *Mijatina Grobar*, Podbilo.

¹⁸ Miroslava Filipaš, Podbilo.

¹⁹ Ivan Tomljanović *Roka*, Vrataruša.

raznovrsne manje teme koje su kazivači izdvojili kao samo njoj svojstvene, a mi ćemo ih u ovom radu logičkim slijedom nastojati prikazati. Krenuli smo od predaja vezanih uz izgradnju crkve posvećene Majci Božjoj Snježnoj, o kojima su kazivači vrlo rado pričali. Predaja nam je u ovom radu važna iz dva razloga: jedan je uvrštavanje osobnog u predaju, kroz koje možemo promatrati osobno vjerovanje u Majku Božju Snježnu, a drugi je uloga koju ona ima u oblikovanju lokalnog identiteta. Idući podnaslov odnosi se na molitve i zavjete upućene Majci Božjoj Snježnoj. Tu ćemo nastojati ukazati na promjene značenja u terminu *zavjet* s kojima smo se istražujući susrele. Naime, govoreći o zavjetu, neki kazivači imali su na umu događaj ispunjen druženjem i zabavom, a ne svojevrsnu komunikaciju između čovjeka i svetog. Procesija je bitan dio obilježavanja blagdana te ćemo ju prikazati u zasebnom podnaslovu. Upravo stoga što nam se pružila prilika da sudjelujemo proslavi blagdana Majke Božje Snježne 5. 8. 2004. godine, iz kazivanja dobivenih u svibnju 2004. izdvojit ćemo opise proslave blagdana te ih komparirati s podacima dobivenim vlastitim sudjelovanjem u ovogodišnjoj proslavi. Zbog dvaju različitih pristupa istraživanju iste teme, dio dobivenih podataka nije moguće komparirati. Oni će stoga biti prikazani u drugome dijelu ovog rada – u detaljnom opisu proslave blagdana godine 2004.

Budući da su u ovom radu uglavnom prikazana kazivanja i postupci koji uvelike ulaze u domenu intimnog, iz etičkih razloga nisu uvijek navedena imena kazivača.

Majka Božja Snježna u oblikovanju identiteta zajednice

Iskazi o Majci Božjoj Snježnoj u Krivom Putu veoma su važni stoga što ukazuju koliko i kako je Majka Božja Snježna pojavom i značenjem integrirana u lokalnu zajednicu. Majku Božju Snježnu kazivači doživljavaju, te stoga i prikazuju uvijek u odnosu prema drugim svecima. Kao što smo istaknuli u uvodu, to je uočeno i tijekom našega prvog istraživanja, kada su kazivanja o svecima zaštitnicima gotovo uvijek bila usmjeravana na nju. Vjerovanje u Majku Božju Snježnu na taj se način može shvatiti ne samo kao dio osobnog identiteta već i identiteta zajednice. Tako je jedan kazivač na pitanje o sv. Jurju, svecu koji je također prisutan u vjerovanjima Krivopučana, odlučno odgovorio: "Sveti Juraj je zaštitnik grada Senja, a nije Krivog Puta! Naš je zaštitnik Majka Božja Snježna",²⁰ dajući do znanja da bismo u prvome redu trebali o njoj razgovarati.

²⁰ Jure Tomljanović, Podbilo.

Prema jednom kazivaču, Majka Božja Snježna ima važnu ulogu i u povijesti zajednice krivoputskih Bunjevaca jer, kako je naveo, lik Majke Božje Snježne u vjerovanjima su Bunjevci kao svoju zaštitnicu nosili u seobi sa sobom i donijeli je u Krivi Put.²¹

O važnosti Majke Božje Snježne u oblikovanju identiteta zajednice najbolje svjedoče kazivanja u kojima se ona spominje u inačicama poput: "zaštitnica našeg mjesta",²² "naša svetica",²³ "naša zaštitnica"²⁴ ili pak kao "lokalna zaštitnica"²⁵.

Predaje o izgradnji crkve Majci Božjoj Snježnoj

Prema kazivanjima, Majka Božja zadobila je atribut *Snježna* zbog široko rasprostranjene predaje o tome kako je 5. kolovoza pao snijeg i ukazala se ova svetica, pa je na tom mjestu ukazanja podignuta crkva.²⁶

Malo složeniju varijantu predaje čine kazivanja o utjecaju Majke Božje Snježne na promjenu mjesta izgradnje crkve. Naime, prema toj predaji crkvu su namjeravali i počeli graditi na nižem mjestu, kod zdenca (*šterne*), ali se njezin lik na snijegu pojavljivao (jednom, dvaput ili neodređen broj puta) na drugom mjestu, gdje je naposljetku izgrađena današnja crkva.²⁷ U ovoj varijanti predaje jedna kazivačica navodi da se Majka Božja Snježna na snijegu neprestano prikazivala u obliku ljljana,²⁸ dok drugi kazivač govori o ruži uz koju se pojavio lik Majke Božje Snježne.²⁹ Zanimljivo je kako se prema istom kazivaču promjena mjesta izgradnje crkve odrazila i na izgledu kipa Majke Božje Snježne: "I onda su napravili crkvu (...) ne tu di je trebalo, pa ona zato drži glavu nakoso, pa se zove Majka Božja žalosna."

Prema vjerovanju, među razloge podizanju crkve u čast Majke Božje Snježne može se pridodati i već spomenuta predaja o nošenju lika Majke Božje Snježne u vjerovanju kao svoje zaštitnice kroz seobu i o njezinu donošenju u Krivi Put iz Like.³⁰

²¹ Vlade Filipović, Krivi Put.

²² Marija Tomljanović, Krivi Put.

²³ Ana Šojat i Ante Šojat, Šojatski Dolac.

²⁴ Jure Tomljanović, Podbilo.

²⁵ Milan Prpić i Milka Prpić, Veljun.

²⁶ Primjerice, Ivan Krmpotić *Šoparin*, Šojatski Dolac; Joso Krmpotić, Veljun; Eleonora Prpić, Veljun; Ivan Prpić *Kavarica* i Marija Prpić *Kavaričina*, Lucići; Antun Špalj *Franatov*, Podbilo.

²⁷ Marijo Taboga, Šojatski Dolac; Ana Šojat i Ante Šojat, Šojatski Dolac.

²⁸ Kata Pavelić *Burgijina*, Pavići.

²⁹ Stipe Prpić *Stipina*, Klaričevac. Gojko Tomljanović iz Podbila također govori o pojavi ružice u snijegu, ali ne u kontekstu promjene mjesta izgradnje crkve.

³⁰ Vlade Filipović, Krivi Put.

Samo je jedan kazivač spomenuo predaju vezanu uz turske pohode na tim područjima: "Jedni govore da su, kad su s Turcima ratovali tu, da je snijeg pao, da su se Turci povukli", pa je podignuta crkva njoj u čast.³¹

U vjerodostojnost predaje u kojoj se Majka Božja povezuje sa snijegom nastojala nas je uvjeriti i kazivačica iz Krivog Puta navodeći kako je 5. kolovoza, na blagdan Majke Božje Snježne, jedne od godina prije Domovinskog rata padala susnježnica.³²

Osnovna predaja o izgradnji crkve u Podbilu donekle odgovara onoj o Santa Maria Maggiore u Rimu, s time što lokacije iskazane u domaćoj predaji odgovaraju području Podbila.

Molitve i zavjeti

Razlozi obraćanja Majci Božjoj Snježnoj u molitvama su raznoliki. Neki kazivači navode da se Majci Božjoj ljudi obraćaju za zdravlje (pet kazivača), zbog muškaraca (jedna kazivačica), za blago (jedan kazivač), za lakši porod (jedan kazivač), za sretan povratak sinova iz vojske tijekom Drugoga svjetskog rata (jedna kazivačica), dok ju dvije kazivačice shvaćaju kao univerzalnu zaštitnicu. Samo jedno kazivanje upućuje na to da se Majci Božjoj Snježnoj obraćalo za oprostjenje grijeha. Prema nekim autorima, te molitve osim posljednje, koja spada u grupu molitvi za spas, svrstavaju se u tzv. *instrumentalne molitve*. Takvim se molitvama traži Božja intervencija u vezi s problemom na ovome svijetu (bolest, ljubavni ili obiteljski problemi i dr.). Vjernik se pritom, kako oni navode, može ali ne mora obvezati na neki čin u slučaju pozitivnog ishoda. Obveze preuzete zavjetom variraju, pa to, primjerice, može biti plaćanje mise, darivanje svijećama, cvijećem, moljenje krunice, odlazak na hodočašće (katkad pješice i bosonog), rezanje kose, nošenje osobita odijela, obilaženja oltara ili crkve (katkad na koljenima), darivanje slike, votiva u obliku dijelova tijela, osobnih predmeta itd.³³ No, poimanje zavjeta u Krivom Putu, kako ćemo pokazati, šire je i višeznačno.

Zabilježeno je mnogo podataka o zavjetovanju Majci Božjoj Snježnoj. Prema kazivanjima u Krivom Putu žene su se više zavjetovale nego muškarci. Pri tome je bitno napomenuti da je broj muških i ženskih kazivača bio podjednak, tako da bi se slika dobivena na temelju kazivanja mogla smatrati objektivnom. Jedno tumačenje zašto su se žene više zavjetovale od muškaraca, dao je kazivač iz Mrzlog Dola: "Čemu bi se ja zavjetovao? To

³¹ Gojko Tomljanović, Podbilo.

³² Marija Tomljanović, Podbilo.

³³ Vidjeti, primjerice, W. A. CHRISTIAN, 1989, 118-120.

su žene prije išle na zavjet (...) One koje su grešne. Žene su uvijek više grešnije nego muški..."³⁴

Prema kazivanjima može se zaključiti da su se prije ljudi zavjetovali učestalije nego danas. S obzirom na godišta kazivača, prošlost o kojoj se govori, možemo grubo datirati u vrijeme neposredno nakon Drugoga svjetskog rata.

Valja napomenuti da se uspostavilo (iako smo prilikom razgovora i mi i kazivači koristili termin *zavjet*), da se značenje tog pojma nije uvijek podudaralo. Prema brojnim kazivačima, zavjet je ispunjavanje preuzete obveze prema svecu prigodom hodočašća, a hodočašća su isključivo zavjetna. Suprotno tome, neki kazivači rabe pojam *zavjet* za označavanje događaja ispunjenog zabavom i druženjem.³⁵ U takvom poimanju zavjeta, bez obzira na to što se on odnosi na Majku Božju Krasnarsku, govori kazivač iz Šojatskog Dolca:³⁶ "Cijelu noć je zabava. I tamo [*priča o Krasnom*] kad smo došli uvečer, onda mladi naročito nisu išli spavat... Ložili su vatre, tu se malo i ljubili. A obavezno ono kolo se igralo i pjevalo svakorazne pjesme." Razvidno je da pojam *zavjet* kazivači vezuju uz hodočašće. Štoviše, *zavjetom* često nazivaju hodočašća. Dok jedni u hodočašću vide prigodu za ispunjenje zavjeta, drugima je ono prigoda za zabavu i druženje. Budući da i jedni i drugi, kako je navedeno, hodočašće nazivaju *zavjetom*, možemo zaključiti da se značenje pojma *zavjet* mijenja sukladno poimanju hodočašća. No, kako ne bi nastala zbrka u izlaganju teme, pojam *zavjet* rabit ćemo prema ranije iznesenoj definiciji.

Prema kazivanjima, ljudi su se zavjetovali i za sebe i za bližnje, premda je zavjetovanje usmjereno na vlastito dobro bilo učestalije. Dvije kazivačice nisu htjele pričati o svom zavjetu, niti načinu kako ga obavljaju, jer ga shvaćaju kao tajnu koju svatko ima za sebe, te koju ne treba odavati.

Zavjet se obavljao na sam dan Majke Božje Snježne, prije ili poslije mise, kako je tko želio.

Svi kazivači navode da su ljudi na blagdan Majke Božje Snježne u Podbilu dolazili pješice, kao i to da su neki dolazili bosu, uglavnom žene.

Dolazilo se do crkve, te obilazilo crkvu i oltar. Iz kazivanja je nejasno je li se uvijek obilazila i crkva i oltar, ili samo jedno od toga. Oltar se obilazio tri puta, hodajući ili, češće, na koljenima, ovisno o tome kako se tko zavjetovao. Jedna je kazivačica potvrdila povezanost načina obavljanja zavjeta s uzrokom

³⁴ Često u ovome poglavlju iz etičkih razloga ne ćemo navoditi imena kazivača.

³⁵ Ivan Krmpotić *Šoparin*, Šojatski Dolac; Milan Krmpotić *Zekonja*, Veljun.

³⁶ Ivan Krmpotić *Šoparin*, Šojatski Dolac.

zavjetovanja, ali to nije znala objasniti.³⁷ S obzirom na to da ti podatci ulaze u sferu osobnog, bilo je teže doći do njih, te zasad neko opće pravilo nismo uočile.

Dobile smo dvije potvrde o dvostrukim, međusobno nepovezanim zavjetima – Majci Božjoj Snježnoj i Majci Božjoj Krasnarskoj. Kazivač iz Šojatskog Dolca navodi kako im se objema zavjetovao, naglašavajući pritom da se za bolest zavjetovao isključivo Majci Božjoj Krasnarskoj. To kazivanje jasno ukazuje na već spomenuto poimanje o različitoj moći tih dvaju likova, tj. o kazivačevu razdvajanju Majke Božje u dva lika – Snježnu i Krasnarsku.

Na pitanje o zahvali Majci Božjoj Snježnoj za pruženu pomoć, kazivači su mahom odgovarali o novčanom obliku zahvale. Napominjemo da se u nekim slučajevima uobičajeni milodar poima kao zahvala. Iz nekih kazivanja nije jasno je li novčana zahvala dio zavjeta ili ne. Naime, zbog promjene značenja pojma *zavjeta* (poistovjećivanje zavjeta s hodočašćem koje je poprimilo izraženije društveno-zabavne karakteristike) još je teže sa sigurnošću tvrditi radi li se o zahvalama koje su dio zavjeta ili ne. Uz novac kao uobičajen oblik zahvale, bilo je i drugih zahvala. Kazivačica iz Podbila svjedoči da bi žene poklonile *kopertu*, milje ili nešto "za prekriti oltar", ili bi poklonile kakav tepih ako bi imale viška. Osim navedenog, kako smo i uočile tijekom proslave blagdana, u znak zahvale Majci Božjoj pale se svijeće, daruje se cvijeće, plaća se misa, a prema kazivanju svećenika, u pletenu košaricu koja se nalazi na oltaru ostavljaju se pisane poruke (iako je nemoguće reći radi li se o zahvalama ili o molitvama), pa čak i vrijedni osobni darovi, uglavnom nakit, npr. prstenje. Jedna kazivačica iz Podbila naglašava da je bitno jednom se u svetištu zahvaliti Majci Božjoj Snježnoj za ispunjen zavjet, dok sljedećih godina zahvala nije obvezna, ali je poželjna. Ista nam je pak kazivačica rekla da svaku večer prije spavanja zahvali Majci Božjoj Snježnoj. I samo hodočašće u svetišće može biti zahvala za ispunjenu molbu, kao što nam je to navela mlada djevojka koja je pješice došla iz Senja ove, 2004. godine.

Votivi kazivačima nisu poznati, a i svećenik iz Krivog Puta navodi da se s votivima nije susretao.

U procesiji oko crkve, 5. 8. 2004., uočile smo da neke žene rukom dodiruju lijevi stražnji apsidalni dio crkve. U procesiji kroz razgovor s kazivačicom iz Podbila dobile smo jednu interpretaciju tog čina – ugao se dodiruje da se učvrsti molitva upućena Majci Božjoj Snježnoj.³⁸ Moguće je da je taj čin i dio zavjeta.

³⁷ Marija Tomljanović, Podbilo.

³⁸ Miroslava Filipaš, Podbilo.

Procesija

Kazivanja govore da je itinerar procesije na dan Majke Božje Snježne u Podbilu tijekom godina mijenjan. Kazivači se sjećaju da je procesija kretala iz crkve do nedaleke kapelice sv. Ane te natrag u crkvu.³⁹ Svećenik iz Podbila navodi da je kapelica sv. Ane bila jednom od bitnih točaka u hodu procesije još početkom devedesetih godina, kad je on počeo služiti misu u Podbilu. Glavni razlog zbog kojeg je on skratio ophod samo na obilazak crkve jest neprikladan spoj procesije i svjetovne varijante proslave tog dana. Naime, procesija je prolazila kraj štandova i stolova za kojima su ljudi sjedili, jeli i pili, što je, po mišljenju svećenika, narušavalo svečanost tog čina. Ovogodišnja je procesija obilazila samo crkvu.

Prema kazivanju Anke Šolić iz Podbila u procesiji su četiri mlađa čovjeka⁴⁰ nosila kip Majke Božje Snježne iz crkve do kapelice sv. Ane, gdje su ga spustili i stali zbog molitve. Zatim se procesija vraćala, obišla crkvu, te je nakon ulaza u crkvu počela misa. Sjeća se i toga da se u procesiji molilo i pjevalo Majci Božjoj, no ne sjeća se riječi pjesme. Ona spominje i to da su ljudi, nakon što je procesija ušla u crkvu i nakon što je kip položen pored oltara, odlazili kleknuti pred kip. Postoji podatak o tome da se neko vrijeme u procesiji nosila slika Majke Božje Snježne, a ne njezin kip, jer ga nije bilo,⁴¹ no kazivačica nije navela razlog zbog kojega ga nije bilo. "Čudotvorna moć nije neraskidivo povezana uz konkretan kip ili sliku, pa se na pojedinim mjestima može vidjeti da se štuku kopije starih, propalih kipova ili slika, pa čak i da se, na primjer, kip zamijenio slikom, a da se nije nautodilo čudotvornoj snazi koju puk namjerava prizvati upomoć"⁴². Spomenule bismo da su u procesiji godine 2004. dva muškarca srednje dobi nosila kip Majke Božje Snježne.

Kazivačica Miroslava Filipaš iz Podbila, s kojom smo i sudjelovale ove godine u procesiji, navodi i to da je procesija, dok je išla do Sv. Ane, bila veselija i popraćena molitvom na glas i pjevanjem, za razliku od onih u zadnjih desetak godina. Ovogodišnju procesiju doživljava kao jednu u nizu tih, kako ih ona naziva, *utišanih* procesija. Iako su ljudi ove, 2004. godine, u procesiji pjevali, mogli bismo prema tom kazivanju zaključiti da se ranije pjevalo više.

Varijantu koja upućuje na mogućnost drukčijeg puta procesije, iznio je kazivač iz Veljuna.⁴³ Procesija je išla "oko crkve i u groblje dolje. A to je sve nekako blizu. Onda je bila jedna kapelica isto iza crkve, Sv. Ana se zvala, pa se išlo i to."

³⁹ Anka Šolić, Podbilo; Jure Tomljanović, Podbilo; Kata Pavelić *Burgijina*, Pavići.

⁴⁰ Valja naglasiti da pojam *mlađeg* čovjeka u ovom kontekstu označava subjektivno poimanje vremena kazivačice Anke Šolić, posebno stoga što je kazivačica rođena 1932.

⁴¹ Miroslava Filipaš, Podbilo.

⁴² V. BELAJ 1990, 160

⁴³ Joso Krmpotić, Veljun.

Nije naodmet spomenuti i procesiju koja se odvijala na Tijelovo i za koju su ljudi radili na otvorenom na različitim mjestima tri⁴⁴ ili četiri oltara⁴⁵, koji se u procesiji obilaze. Prema tim kazivanjima ta su mjesta Krivi Put, Podbilo i Alan, dok kazivanje o oltarima na četiri mjesta uključuje Alan, Krivi Put, Veljun i Francikovac. Poviše oltara nalaze se slike raznih svetaca koje su po kazivanjima različite. Važnost te procesije za našu temu ističe kazivanje koje svjedoči da je među slikama svetaca ponekad bila i slika Majke Božje Snježne. Djevojke koje ukrašavaju oltare cvijećem i svijećama, natječu se čiji će oltar ljepše izgledati. Prema jednom kazivanju iz Veljuna postojao je ispred oltara i stolić na koji bi svećenik kleknuo kad bi procesija stigla do toga mjesta.⁴⁶

Možda je važno upozoriti i na podatak da ove godine procesije na Tijelovo nije bilo.

Obilježavanje blagdana Majke Božje Snježne

Proslava blagdana Majke Božje Snježne iskače iz svakodnevnice po svom vjerskom i društveno-zabavnom karakteru. Događaj je integriran u svijest svih stanovnika Krivog Puta kao "jedina prilika da se sastanu ljudi, da se vide".⁴⁷ Spomenutu proslavu blagdana promatramo kroz dva njezina opća aspekta – sveti i svjetovni. U vezi s tim, želimo spomenuti i naše poimanje hodočašća, neizostavno dijela proslave ovoga blagdana.

"Hodočašće je odlazak (*hodaње*; danas se ipak uglavnom odlazi prijevoznim sredstvima) na neko određeno mjesto na kojemu će hodočasnik moći ostvariti posebno prislan kontakt sa svetima (s božanstvom, s Bogom); od toga kontakta obično se zatim očekuje i nekakav koristan učinak."⁴⁸ V. Belaj u sastavne elemente hodočašćenja ubraja *motivaciju* odlaska na hodočašće, *sudionike* hodočašća, *put* do mjesta hodočašćenja, *cilj* hodočašćenja i *predmet* koji se štuje. Uz to naglašava da bi se pozornost trebala usmjeriti na razne *oblike pobožnosti*, kao i na *druge funkcije* hodočašća koje među hodočasnicima dolaze do izražaja nakon obavljene pobožnosti, a to su zabavna funkcija, razgledavanje, trgovanje i komunikacija.⁴⁹ Model koji je autor predložio za istraživanje hodočašća u Hrvatskoj, pokazao se jako dobrim i pri istraživanju hodočašća Majci Božjoj Snježnoj. Uočile smo dvostrukost u značenju proslave Majke Božje Snježne 5. 8. 2004., kojoj smo i same prisustvovala. Naime, većini

⁴⁴ Anka Šolić, Podbilo; Kata Pavelić *Burgijina*, Pavići.

⁴⁵ Milan Prpić i Milka Prpić, Veljun.

⁴⁶ Eleonora Prpić, Veljun.

⁴⁷ Anka Prpić, Matići.

⁴⁸ V. BELAJ, 1991, 159.

⁴⁹ V. BELAJ, 1991, 160-161.

Krivicu važnost tog dana bila je u zabavnom sadržaju, pa bismo dan Majke Božje Snježne s tog stajališta mogli promatrati kao proštenje. S druge pak strane, većini ljudi koji su iz bližih ili daljih mjesta dolazili Majci Božjoj Snježnoj, taj dan važan je kao hodočašće.

Dva dana prije blagdana teku pripreme za svečanost u Podbilu. Nekoliko žena (uglavnom svake godine iste) očiste crkvu te cvijećem okite oltar i kip Majke Božje Snježne.

Oslanjajući se na kazivanja, na blagdan se održavaju dvije do četiri mise, što vjerojatno ima veze s brojem hodočasnika. Broj misa očito varira iz godine u godinu. Spominjana misa u 8 sati ujutro ove godine nije se održala, što može upućivati na trenutno manju popularnost svetišta. Dvoje kazivača iz Šojatskog Dolca,⁵⁰ i jedna kazivačica iz Matića⁵¹ napominju da je uobičajeni naziv za misu u 11 sati *velika misa*, dok se popodneva misa naziva *blagoslov*.⁵² Kazivačica iz Podbila misu u 16 sati doživljava kao zahvalu i blagoslov svećenika da se ljudima ostvari sve što su molili, dok se kazivačica iz Matića koja misu u 16 sati naziva *blagoslovom*, sjeća da je kao mlađa odlazila na tu misu i nosila kronicu kako bi je blagoslovila. Pritom je spomenula da su drugi ljudi na blagoslov donosili i neke druge predmete, kao što su manje slike, vjerojatno svetaca.

Na proslavu blagdana Majke Božje Snježne hodočasnici dolaze iz različitih krajeva – Senja, Rijeke, Zagreba, Virovitice, Zagorja, Karlovca, Vinkovaca, Bjelovara, Slavonije, kao i iz inozemstva – Njemačke, Australije. Dolaze osobnim automobilima i organiziranim autobusima. U odnosu na nekadašnja tri autobusa iz Senja, ove je godine došao samo jedan. Postoji i sjećanje da se blagdan slavio tri, četiri dana, kao i dan nakon 5. kolovoza.⁵³ Prema kazivanjima gotovo svih kazivača, a i prema uočenom, ljudi su hodočastili pješice iz Senja. Dolazili bi njih 15 – 20, i mladih i starih.⁵⁴

Iz kazivanja doznajemo da su žene odlazile natašte na ispovijed prije mise. Taj podatak mogao bi se datirati u posljednjih 50 godina. U nekim je slučajevima ispovijed dio zavjeta,⁵⁵ dok za neke slučajeve to ne možemo tvrditi.

Sastavni dio proslave blagdana je procesija koja se odvija na sam blagdan, i to prije mise. Procesija je detaljnije prikazana u prethodnom poglavlju.

⁵⁰ Ana Šojat i Ante Šojat, Šojatski Dolac.

⁵¹ Anka Prpić, Matići.

⁵² Miroslava Filipaš, Podbilo i Anka Prpić, Matići.

⁵³ Milan Prpić *Markina*, Veljun.

⁵⁴ Antun Špalj *Franatov*, Podbilo.

⁵⁵ Prema kazivanju Marije Tomljanović iz Podbila.

Sl. 1. Štand s raznorodnim suvenirima, Podbilo, snimila Marija Kulišić 5. kolovoza 2004.

U lokalnoj gostionici je žarište društveno-zabavnih događanja. Peku se janjci i uživo svira glazbeni sastav. Zabava počinje tijekom jutra i traje dugo u noć. Između crkve i gostionice, pokraj mjesta gdje se na otvorenom peku janjci, nalaze se štandovi s jelom, pićem, suvenirima, od kojih su neki vjerski, a drugi su različite tematike – igračke, ukrasi za kosu, torbice, slamnati šeširi, umjetno cvijeće i sl. (Sl. 1).

Stariji kazivači sjećaju se plesanja kola na *petunu* ispred crkve, dok se generacije nakon Drugoga svjetskog rata tog kola sjećaju kao nečega što pripada starijima: "to su starije generacije, naše su već imale disko".⁵⁶ Iako ove godine nije bio organiziran ples u obnovljenom domu, više kazivača spomenulo je kako je i on dio događanja. Proslavu blagdana pratila je uvijek i "živa glazba", koja ni ove godine nije izostala.

⁵⁶ Miro Prpić; Josip Prpić *Paljak*.

Stariji su kazivači kroz razgovor u većini slučajeva pričali o hodočašću na dan Majke Božje Snježne, dok su mlađi ljudi na umu imali uglavnom zabavu. Još jednom bismo naglasile da je blagdan Majke Božje Snježne, koji uključuje hodočašće i zabavne elemente, složen fenomen kojem je nemoguće pristupiti istražujući samo jedan njegov aspekt. Kao primjer složenosti tog fenomena navodimo kazivanje nekolicine mladića o razlogu svoga dolaska:

"A razlog je taj: tradicija, i Snježna Gospa, i turnir se održava nogometni."⁵⁷ Tome u prilog idu još neka kazivanja koja u prvi plan stavljaju susret s ljudima⁵⁸ i zabavu. Skupina mladih rođenih između 1982./83. i 1987. navode kako su ove godine tu zbog *roštiljade*.

Proslavu Majke Božje Snježne već devet godina prate nogometni turniri, koji su pak vezani i uz obilježavanje ratnog pohoda *Oluja*. Na tim turnirima prisutno je 200-300 ljudi. Igraju se prijateljske utakmice s klubovima iz raznih područja Hrvatske. Ove godine NK *Bunjevac* igrao je protiv *Tigrova* iz Ogulina i bunjevačkoga nogometnog kluba iz Virovitice.⁵⁹

Blagdan Majke Božje Snježne godine 2004.

U ovom dijelu rada bit će prikazana naša vlastita zapažanja koja su stečena dan uoči proslave blagdana Majke Božje Snježne, kao i na sam dan, 5. 8. 2004. Nije naodmet ponovno napomenuti da su prikazani podatci rezultat drukčijeg pristupa istraživanju iste teme od istraživanja iz svibnja 2004., kada je kao glavna tehnika rada iskorišten polustrukturirani intervju. Prisustvovanje proslavi blagdana Majke Božje Snježne, u ulozi "sudjelujućih promatrača", omogućilo nam je dublje i cjelovitije razumijevanje predmeta našeg istraživanja – vjerovanja u Majku Božju Snježnu kao dijela pučke pobožnosti.

Dan uoči proslave blagdana u Podbilu tekle su pripreme za slavlje. U lokalnoj gostionici u blizini crkve već tijekom jutra ljudi su razgovarali o sutrašnjem danu. Razgovori su se uglavnom odnosili na pripreme vezane uz hranu i piće koje je trebalo osigurati u dovoljnoj količini. Naši upiti bili su jedini poticaj da se priča o Majci Božjoj Snježnoj. Ipak, i ti su odgovori više bili usmjereni na društveni aspekt događaja. Naime, pričali su o tome koliko će se ljudi sutra okupiti i u kojim će razmjerima biti slavlje. Vlasnik gostionice nam je rekao da je za ovu godinu kupio manje janjaca i vina nego prijašnjih godina. To je bilo sukladno dojmu ostalih ljudi u gostionici da će ovogodišnjoj proslavi

⁵⁷ Dvojica uniformiranih vatrogasaca i jedan mladić u civilu koji čuvaju cisternu, rođeni 1971., 1980., 1968. godine.

⁵⁸ Stipe Prpić *Stipina*, Klarićevac.

⁵⁹ Miro Prpić, Josip Prpić *Paljak*, Marko Tomljanović *Pešo*, koji čine upravu kluba.

prisustvovati manje ljudi nego na proslavama prethodnih godina. Unatoč tome, u gostionici, na tom očito bitnom lokalnom sastajalištu u Podbilu, osjećalo se iščekivanje i posebnost sutrašnjeg dana.

Na proširenju između gostionice i crkve već su bili postavljeni prvi štandovi. Odlučile smo pogledati unutrašnjost crkve posvećene Majci Božjoj Snježnoj. Osim što nas je zanimao interijer crkve, zanimalo nas je je li i kako je crkva ukrašena dan prije blagdana. Ispred crkve se samo po plakatu, pričvršćenom na stablu pred ulazom, dalo naslutiti o nadolazećem danu. Obavještavao je o proslavi kako blagdana Gospe Snježne, a i Dana domovinske zahvalnosti. Istaknuto je da će se svete mise održavati u 11 i u 16,30 sati, te da procesiju i sv. misu u 11 sati predvodi velečasni Ante Cvitković, župnik u Ličkom Lešću i dekan otočki, sa svećenicima dekanata i gostima. Uz to je obaviješteno da autobus iz Senja polazi u 9 sati.

U crkvi je bilo dvoje mladih ljudi. Kitili su oltar i kip Majke Božje Snježne cvijećem. Po njihovu mišljenju važnost dana Majke Božje Snježne sastoji se u susretu stalnih stanovnika i raseljenih Krivopučana, koji, kako ističu, ne dolaze u Krivi Put ni za Božić, ni za Uskrs, već upravo na blagdan Majke Božje Snježne. I njihovo kazivanje potvrđuje jednu od bitnih uloga proslave blagdana u životu lokalne zajednice – godišnje okupljanje.

Kraj kipa Majke Božje Snježne, koji se nalazi lijevo od glavnog oltara posvećenog istoj svetici, u crkvi se još nalazi i kip sv. Antuna, koji je također bio ukrašen cvijećem. Kraj njega je na zidu uokviren natpis koji svjedoči da je kip dar zahvalnica gospođe Ruže. Sam kip smješten je lijevo od ulaza u crkvu Majke Božje Snježne, kraj škropionice. Nasuprot kipu, desno od glavnog ulaza, na zidu je slika sv. Terezije, u čijem je lijevom donjem uglu zapis o slici kao zavjetnom daru. Osim toga na koru smo naišli na dvije male uokvirene sličice Gospe – Majke Božje Bistričke i Majke Božje sa Svetih Gora (Slovenija). Prema našem mišljenju, radi se o zavjetnim darovima.

Nakon što smo izašli iz crkve, prošetali smo dalje kroz Krivi Put nadajući se da ćemo naići na još neke organizacijske pripreme. Dobili smo kazivanja o tome kako je proslava izgledala prijašnjih godina, kao i stekli mnogobrojne dojmove koji idu u prilog tome da bi ovogodišnjoj proslavi trebalo prisustvovati manje ljudi. Sve je upućivalo na to da će se ljudi skupljati uglavnom oko crkve i gostionice.

Na sam dan, 5. 8. 2004., krenule smo rano, oko osam sati, u obilazak mjesta. Gostionica je već bila otvorena i nekoliko je ljudi ispijalo jutarnju kavu. Vlasnici štandova slagali su suvenire za prodaju. Željele smo prisustvovati događajima koji su se istodobno odvijali u crkvi, gostionici i na ulici kraj štandova, stoga smo se razdvojile.

Sl. 2. Svijeće uokolo kipa Majke Božje Snježne u crkvi Majke Božje Snježne u Podbilu, snimila Marija Kulišić 5. kolovoza 2004.

Sl. 3. Nošenje kipa Majke Božje Snježne u procesiji u Podbilu, snimila Marija Kulišić 5. kolovoza 2004.

U tim jutarnjim satima tekle su pripreme za misu koja je započinjala u 11 sati. Pred crkvom je bio postavljen stol na kojem su se nalazile svijeće, drvene krunice i križevi, molitvenici te Biblije za prodaju.

Dvoje mladih, s kojima smo se jučer u crkvi upoznali, palili su svijeće na oltaru i dvije velike svijeće pred kipom Majke Božje Snježne, na koje su ljudi kasnije, tijekom cijelog dana, palili svoje manje svijeće i stavljali ih kraj i iza kipa (Sl. 2). Mladić je na desni kut glavnog oltara stavio košaricu za (kako je sam dan ranije naveo) novce i poruke. Na prvoj klupi slijeva, pred kipom, nalazila se još jedna drvena kutijica u koju su ljudi ubacivali novac.

Ljudi su u crkvu dolazili, individualno ili u društvu, pomoliti se ili samo razgledati crkvu. Nekoliko žena starije dobi sjedile su na klupama i molile krunicu, dok su se neke molile pred kipom Majke Božje Snježne, neke pred oltarom, a neke pred kipom sv. Antuna. Cijelo to vrijeme (do početka mise) trajala je ispovijed. Nekoliko starijih žena, među njima i jedan muškarac, obilazili su oltar tri puta slijeva nadesno. Uglavnom su oltar obilazili neovisno jedan o drugome, mada je bilo par slučajeva obilaska oltara u paru. Veoma je zanimljivo da je svega nekoliko žena oltar obišlo četiri puta. Neki bi se u tom hodu prekrižili, no svi su doticali oltar i to uglavnom i lijevi i desni (njegov ugao). Dotičući oltar, neke su žene dlanom radile križ. Nitko nije obilazio oltar na koljenima niti bos. Zapazile smo da je jedna od tih žena tijekom obilaska cijelo vrijeme u ruci nosila svijeću. U zadnjem je krugu ubacila nešto u košaricu postavljenu na oltaru, zatim zastala nešto duže pred oltarom te potom zapalila svijeću pred kipom Majke Božje Snježne. Dvije su pak žene u rukama nosile krunicu. Nakon što su obišle oltar tri puta, više je žena zastalo pomoliti se pred kipom Majke Božje Snježne. Pritom su ga dodirivale, a jedna je starija žena prvo ljubila ruku, pa istom rukom doticala kip. Zatim su uglavnom zastajale još i pred kipom sv. Antuna, križajući se i također ga dodirujući. Te koje su zastajale i pred kipom sv. Antuna, pred crkvom su kupovale po svijeću koju su, odmah potom, vraćajući se u crkvu, palile pred njegovim kipom. Jedna starija gospođa koja je obišla oltar tri puta, dodirujući kutove oltara pri svakom obilasku, sugerirala nam je da i same to iz zavjeta napravimo. Nakon što smo joj rekle da ne znamo za što bismo se zavjetovale, odgovorila je da nije ni važno, već da samo obiđemo oltar. Ovdje valja napomenuti da bismo pri interpretaciji vidljivih elemenata u vjerovanju trebali biti veoma oprezni, jer je moguće da vjernik obavlja neke radnje, npr. moli se ili obilazi oltar iz duboke pobožnosti, a da to ne uključuje zavjet.

Za to vrijeme broj ljudi u crkvi nešto se povećao, jer je oko 9,30 sati došao autobus iz Senja.

U međuvremenu su se stolovi u gostionici popunili i počeli su se peći janjci. Na već popunjenim štandovima nudio se razni sadržaj, uglavnom igračke (plastično oružje, lopte, lutke i sl.), umjetno cvijeće, slamnati šeširi, te svijeće i krunice. U isto vrijeme je iz Senja pješice pristigla nekolicina ljudi. Dolazak ljudi pridonio je zahuktavanju ozračja. Događaj smo pratili kroz dva mjesta zbivanja. Jednom mjestu žarišna točka bila je crkva, dok je drugome žarište bila gostionica i prostor pred gostionom.

Ljudi su se počeli okupljati oko crkve i u njoj oko 10,30 sati, iskoristivši to vrijeme prije početke mise za molitvu ili za druženje. Okupili su se žene i muškarci svih dobi, te djeca. Jutarnja misa u 11 sati počinjala je procesijom. Nekoliko trenutaka prije procesije ozračje je bilo nabijeno emocijama, tako da je čak nekoliko ljudi, uključujući i jednu mladu majku s djetetom u naručju, bilo ganuto do suza. Kada je župnik preko oltara pozvao ljude da krenu u procesiju, mnogi su se nastojali progurati do središnjeg prolaza crkve s namjerom da dotaknu kip Majke Božje Snježne, i to uglavnom za ruku. Taj trenutak formiranja procesije doživjele smo kao najsnažniji dio proslave blagdana, kao njezin vrhunac. Već tijekom procesije slabila je emotivna nabijenost. Atmosfera nakon procesije i mise, tijekom dana, postajala je sve opuštenija.

Na čelu procesije bila su četiri mlada ministranta. Prvi od njih nosio je kandilo, drugi raspelo, dok su posljednja dva u rukama nosila po svijeću. Iza njih, dva sredovječna muškarca nosila su kip Majke Božje Snježne (Sl. 3). Za njima je slijedilo devet svećenika koji su prisustvovali tom crkvenom slavlju i zbor župe. Ovogodišnja procesija išla je oko crkve. Iako je zbor neprestano pjevao pjesmu Majci Božjoj Snježnoj, nisu je prihvatili svi sudionici u procesiji, pa se pjesma među zadnjim sudionicima procesije nije ni čula. Neke su starije žene dodirivale lijevi vanjski dio crkvene apside. Jedna gospođa, u čijem smo društvu hodale u procesiji, savjetovala nam je da na tom mjestu dodirnemo crkvu, rekavši da ćemo tim činom učvrstiti molitvu koju za vrijeme procesije upućujemo Majci Božjoj Snježnoj.

Nakon ulaska u crkvu započela je misa koju je predvodio velečasni Ante Cvitković. Za vrijeme mise bilo je mnogo ljudi oko crkve, a gostionica je bila popunjena. Takav podatak i nije neobičan jer su hodočasnici mahom gostionicu nazivali *malom kapelom*.

Nakon svršetka mise i mladi i stari, muškarci i žene obilazili su oltar. Neki su dodirivali lijevi ugao oltara, a neki su molili pred kipom Majke Božje Snježne. Dvije su žene klečale i molile ispred oltara. I mi smo iskoristile trenutak nakon mise i same obišle oltar. Na poleđini oltara pronašle smo ispisane molbe i zahvale vjernika upućene Majci Božjoj Snježnoj.

Odmah nakon mise u gostionici je počeo svirati tročlani sastav (harmonika, klavijature, berda). Jedina dulja stanka, koju je glazbeni sastav do ranih jutarnjih sati napravio, bila je u vrijeme popodnevne mise u 16,30 sati, koju je predvodio velečasni Mile Čančar. Na toj misi bilo je znatno manje ljudi nego na onoj u 11 sati. Uglavnom su to bile žene, od kojih smo neke zamijetili i na jutarnjoj misi. Ni prije ni poslije mise nije bilo obilaska oltara, kao ni molitvi pred kipom. Svećenik je u jednom trenutku, pred kraj mise, blagoslovio sve prisutne.

Za vrijeme popodnevne mise trajao je nogometni turnir na obližnjem igralištu. Igrale su se dvije utakmice četiriju momčadi: NK Bunjevac, NK Novi Vinodolski, NK Tigar i NK Nehaj.

Za cijelo to vrijeme trajala je zabava u gostionici. Nakon što je pao mrak, a štandovi se zatvorili, gostionica je postala jedino mjesto na kojem se proslavljao blagdan Majke Božje Snježne.

Iako je povod zabave bio dan lokalne zaštitnice Majke Božje Snježne, primijetile smo da među sudionicima proslave blagdana, kao i među hodočasnicima, nakon popodnevne mise o njoj nije bilo ni spomena.

Iseljeni i stalni stanovnici Krivog Puta sa svojim obiteljima, kao i neki od hodočasnika, ostatak dana proveli su u gostionici, u veoma opuštenom ozračju. Ljudima je bilo drago vidjeti svoje iseljene obitelji, a mladi su iskoristili to vrijeme za upoznavanje. Kako je vrijeme odmicalo, ljudi su postajali sve opušteniji, djelomice i zbog popijenog vina. Već oko ponoći nedostajala je ponuda hrane, kao i vina, no to Krivopučanima nimalo nije pokvarilo dobro raspoloženje. Svi su bili spremni plesati i veseliti se – i sudionici proslave blagdana Majke Božje Snježne koji u vjerskoj (crkvenoj) proslavi nisu ni sudjelovali, kao i hodočasnici kojima je taj aspekt proslave bio važan, ako ne i najvažniji povod dolasku u Krivi Put 5. 8. 2004.

Premda atmosfera u gostionici još nije najavljivala prestanak zabave te je bilo mnogo ljudi koji su još uvijek plesali i pjevali na hitove koje je bend izvodio, oko četiri sata ujutro, zbog iscrpljenosti, napustile smo proslavu.

Još bismo samo dodale da smo prigodom proslave blagdana Majke Božje Snježne, 5. 8. 2004., susrele i neke od kazivača s kojima smo prethodno, u svibnju iste godine, samo razgovarale o proslavi i uopće o pobožnosti prema Majci Božjoj Snježnoj.

Zaključak

U ovom, završnom dijelu rada navest ćemo samo neke najvažnije značajke vjerovanja u Majku Božju Snježnu na području Krivog Puta.

Molitve kojima se hodočasnici obraćaju Majci Božjoj Snježnoj (osim u

jednom slučaju) vezane su uz rješavanje problema vezanih za ovozemaljski život. Najčešće joj se mole radi ozdravljenja.

Majci Božjoj Snježnoj zavjetuju se većinom žene. Ispunjenje zavjeta odvija se na blagdan Majke Božje Snježne, prije ili poslije glavne mise. Osoba koja se zavjetuje, obilazi oltar crkve tri puta slijeva nadesno, pritom uglavnom dodirujući i lijevi i desni njegov ugao. Neke starije žene, dodirujući dlanom oltar, izvode znak križa. U trećem obilasku oltara neke žene ubacuju u košaricu na oltaru poruke i molitve Majci Božjoj Snježnoj, kao i novce. Neke žene u obilasku oltara u rukama drže krunicu. Individualno se nakon svakog kruga zastane pred oltarom nekoliko trenutaka, netko klekne. Nakon obilaska oltara odlazi se do kipa Majke Božje Snježne, smještenog lijevo od oltara. Pred kipom se zastane i pomoli, netko klečeći, netko stojeći, te se mahom dodiruje kip. Novčana zahvala je uobičajeni oblik zahvale Majci Božjoj Snježnoj, no nedovoljno je istraženo radi li se o zavjetnoj zahvali. Za sam zavjet važno je spomenuti dodirivanje lijevoga vanjskog dijela crkvene apside tijekom procesije. Iako taj čin, koji su mahom vršile starije žene, ne možemo dovesti u izravnu vezu sa zavjetom, željele bismo ukazati na mogućnost da je i on dio zavjeta.

Proslavu blagdana Majke Božje Snježne promotrile smo kroz dva njezina važna aspekta – sveti i svjetovni. Pokušale smo odvojiti zbivanja vezana uz hodočašće od onih zabavnog karaktera i to stoga što u proslavi sudjeluje lokalno stanovništvo koje se ne može smatrati hodočasnicima, a proslava s njihova stajališta ima značajke proštenja. Hodočasnici dolaze iz različitih krajeva – Senja, Rijeke, Zagreba, Virovitice, Zagorja, Karlovca, Vinkovaca, Bjelovara, Slavonije, kao i iz inozemstva – Njemačke, Australije. Dolaze osobnim automobilima i organiziranim autobusima. Za vrijeme Drugoga svjetskog rata te neko vrijeme nakon njega, hodočasnici su u većem broju u svetište dolazili pješice, pa i bosu.

Željele bismo još jednom naglasiti važnost koju lik Majke Božje Snježne ima u oblikovanju identiteta i pojedinca i lokalne zajednice Krivog Puta.

Popis kazivača:

Miroslava Filipaš *Cotina* rođ. Tomljanović, rođena 1940. u Šimerićima, živi u Varaždinu

Vlade Filipović, rođen 1934. (?) u Krivom Putu, živi u Rijeci

Ivan Krmpotić *Šoparin*, rođen u Veljunu 1925.

Joso Krmpotić, rođen 1942. u Veljunu

Milan Krmpotić *Zekonja*, rođen 1930. u Veljunu

Kata Pavelić *Burgijina*, *Medonjina*, rođena 1933. g. u Judić Gorici

Marko Pavelić *Mijatina*, rođen 1917., u Žuljevićima

Anka Prpić Tomljanović, rođena 1938., u Maticima

Eleonora Prpić *Lejina, Hela*, rođ. Krmpotić, rođena 1942. u Veljunu, živi u Senju
Josip Prpić *Paljak*, rođen 1956. u Krivom Putu, živi u Senju
Ivan Prpić *Kavarica*, rođen 1927. g., u Lucićima
Marija Prpić *Kavaričina*, rođ. Prpić, rođena 1926.
Miro Prpić, rođen u Krivom Putu, danas živi u Senju
Milan Prpić *Markina*, rođen 1929. u Veljunu
Milka Prpić *Markinova*, rođ. Krmpotić, rođena 1931. u Veljunu
Stjepan Prpić, *Stipina*, rođen 1940. u Krivom Putu - Gorica
Ana Šojat, rođena 1939., u Šojatskom Dolcu
Ante Šojat, rođen 1941., u Šojatskom Dolcu
Antun Špalj *Franatov*, rođen 1946. u Podbilu
Marijo Taboga, rođen 1953. u Šojatskom Dolcu
Gojko Tomljanović, rođen 1930. u Podbilu, živi u Senju
Ivan Tomljanović *Blitva, Čona*
Ivan Tomljanović *Roka*, rođen 1940. u Vrataruši
Jure Tomljanović *Ban*, rođen u Šolićima 1943., živi u Rijeci
Marija Tomljanović *Čonina*, rođ. Tomljanović *Tolina* (po djedu), rođena 1930.
Marija Tomljanović rođena 1945. u Veljunu, živi u Podbilu
Marko Tomljanović *Pešo*, rođen 1949.

Literatura:

- Vitimir BELAJ, Kulturološka obilježja hodočašćenja. *Dometi*, god. 24, sv. 1/2/3, Rijeka, 1991, 157-162.
William A. CHRISTIAN, Jr., *Person and God in a Spanish Valley*. Princeton University Press, Princeton, 1989.
Franjo Emanuel HOŠKO, *Franjevci i poslanje Crkve u kontinentalnoj Hrvatskoj*. Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001.
Jakov JUKIĆ, *Povratak svetoga. Rasprava o pučkoj religiji*. Crkva u svijetu, Split, 1988.

OUR LADY OF THE SNOW IN FOLK RELIGION
IN THE REGION OF KRIVI PUT

Summary

In this work is represented the piety shown towards Our Lady of the Snow in the villages and settlements in the Krivi Put region. A church dedicated in honour of Our Lady of the Snow was built in Krivi Put in 1856. The main altar is dedicated to her and her statue is also there. This work was based on data collected during research which was carried out in two parts. In the first part of the research made in May 2004 the devotion to Our Lady of the Snow and celebration on her day (5th August) using half-structured interviews was taken. In the second part of the findings we researched the celebration of Our Lady of the Snow in 2004 whilst participating in the celebration. Two different approaches to the research of the same subject brought some difficulties (it was impossible to compare of all the data) but

on the other hand, this allowed us a better insight into the phenomenon and its better understanding.

In this work we present the devotion to Our Lady of the Snow separated in small subjects, which were created during the interviews: legends about church buildings, prayers and vows, processions on her holiday and the celebration of the holiday with a special emphasis on the celebration in 2004).

Research showed that practical belief in Our Lady of the Snow in Krivi Put is related to the legend about Santa Maggiore in Rome but the locations in local legends are adapted to the Krivi Put region.

Prayers which believers dedicate to Our Lady of the Snow, except in one case, are related to solving problems in this life. Most of the time people pray for help in case of illness.

There are mostly women making vows to Our Lady of the Snow. The fulfilment of vows happens on her day. A person obliged by vow passes around the altar in the church three times, generally touching the left and right corners of the altar. Some older women make a cross touching the altar. During the third pass some women put their messages and pray to Our Lady of the Snow in a special basket. Sometimes they even place some money. One by one they stop in front of the altar and some of them will kneel. After passing around the altar they go to the statue of Our Lady of the Snow on the left altar. They stay in front of statue and pray, some staying, some kneeling and touching the statue. Donations of money are very often a way of giving gratitude to Our Lady of the Snow for her help.

During the procession, mainly old women touch the outside part of the church's arch. One of the interviewees said that the reason for this is to make the pray dedicated to Holy Mother more powerful, but it could be also a sign of their vow.

Aside this, Our Lady of the Snow is important in the creation of the local community's identity because people from Krivi Put consider her as 'their saint' and 'protector'.

DIE VEREHRUNG DER MUTTER SCHNEE IN DER VOLKSFRÖMMIGKEIT AUF DEM GEBIET VON KRIVI PUT

Zusammenfassung

Die Autorinnen beschreiben in diesem Artikel die Verehrung der Mutter Schnee in Dörfern und Gehöften auf dem Gebiet des Ortes Krivi Put.

Der Artikel gründet sich auf den zweitägigen Untersuchungen. Im ersten Teil der Untersuchungen, im Mai 2004, wurde die Verehrung der Maria Schnee untersucht. Im zweiten Teil untersuchten die Autorinnen die Kennzeichnungen von diesem Festtag als die teilnehmenden Beobachter (August 2004). Die Autorinnen kamen nach ihrer Untersuchung zu folgenden Schließungen:

- Die Tradition, die mit dem Bau der Kirche Maria Schnee gebunden ist, entspricht der Tradition der St. Maria Maggiore in Rom.
- Die Gebete zu Maria Schnee sind hauptsächlich mit der Erlösung der irdischen Problematik gebunden.
- Der Maria Schnee verloben sich hauptsächlich die Frauen.
- Während der Prozession rühren ältere Frauen den linken äußeren Teil der Apside. Eine Erzählerin erklärt solches Benehmen als Festigung des Gebets, aber es könnte sich hier um einen Teil der Gelübde handeln.
- Die Gestalt der hl. Maria Schnee ist in der Gestaltung der Identität der lokalen Gemeinschaft sehr wichtig.